

Disertační práci Jana Josla chápu jako celkové shrnutí jeho dosavadních výzkumů Patočkovy filosofie umění, z nichž už v posledních letech publikoval několik částečných sond. Přítomná práce tedy chce sledovat *všechny* fáze Patočkovy filosofie umění a uvést je do souvislosti s jeho koncepcí „péče o duši“.

Výchozí teze práce zní, že umění představuje jistou formu „péče o duši“ (22), cílem práce pak je přesněji určit místo či význam umění v rámci celkového Patočkova rozvrhu péče o duši (tamtéž).

Práce je rozčleněna do čtyř částí (rámovaných úvodem a závěrem); úvod (22) tyto čtyři části charakterizuje v tom smyslu, že první sleduje myšlenku péče o duši a její genezi v Patočkově filosofii, druhá hledá momenty této péče o duši v Patočkových úvahách o umění, třetí a čtvrtá pak sleduje Patočkovy výklady dějin umění a jeho rozborů některých konkrétních uměleckých děl.

Josl, jak jeho práce prokazuje, prostudoval téměř všechny Patočkovy texty, které se přímo vztahují k umění, řadu Patočkových textů k filosofii dějin a textů výslovně pojednávajících o péči o duši, a seznámil se s jejich dosavadními interpretacemi. K obtížně přehledné houštině významů, které Patočkovy mnohvrstevné texty nesou, se pak rozhodl přistoupit s *jedním* interpretačním klíčem, jímž je právě místo umění v rámci péče o duši, zejména ve srovnání s místem, které v péči o duši zaujímá *filosofie* jakožto její paradigmatická podoba.

Po mém soudu je toto rozhodnutí jedině správné, neboť koherentní interpretace tak komplexních textů nějaké jednotné vodítko nutně vyžaduje. Přitom myslím není podstatné, zda zvolený klíč je či není jednotícím tématem Patočkovy filosofie jako celku, jak se Josl znepokojeně táže (20n.); jde spíše o to, která z možných „červených nití“ umožní plodnější zkoumání, a v tomto směru je konkrétní vodítko – problém vztahu mezi uměním a péčí o duši – vybráno dobře. Nesdílím rovněž autorovy autokritické obavy, že by tento přístup mohl zastřít fragmentárnost Patočkova díla a vytvořit iluzi „pevného rukopisu [recte: korpusu] nauk“ (23): právě důsledné sledování jednoho problému v celku či větším segmentu Patočkova díla může dobře ukázat, že Patočka za různých okolností a z různých podnětů dává na tytéž otázky různé odpovědi či alespoň akcentuje různé aspekty věci.

Osu Joslova výkladu, s nímž je přímo či nepřímo spojena většina jeho konstatací, spatřuji v jeho pojmu „zkušenost duše“, který označuje zhruba řečeno vědomí nevlastnického poměru člověka k základu zjevování (*fysis*) a vědomí vlastní problematičnosti (konečnosti, provinilosti..., *krisis*). Jeho potenciální přínosnost pro filosofii umění se mi zdá evidentní: umění zajisté často usiluje svými prostředky tematizovat to, co přesahuje obvyklou danost věcí, případně včetně samotného posledního, celkového základu či kontextu (řada filosofů včetně Jana Patočky pokládá umění přímo za jednu z podob vztahu k tomuto celku); nejrozumnější podoby lidské problematičnosti pak jsou předmětem řady velkých uměleckých děl.

Kolem „*fysis*“ je pak skutečně soustředěna velká část Joslovy práce: rekapitulace Patočkova výkladu duše jako vztahu k *celku* světa či ke zjevování *jako takovému* (1. část), výklad o estetické zkušenosti jako výstupu *nad* kontinuum každodenního životního světa (2. část), výklad o umění jako reflexi *základních* struktur světa (tamtéž) a o různých podobách vztahu k *celkovému* smyslu v různých fázích dějin umění (3. a 4. část).

Na druhé straně mám ovšem za to, že moment *krisis* nebyl dostatečně tematizován a že i to se odráží ve velké části Joslova výkladu:

- část 1, nazvaná „Péče o duši“, sumarizuje Patočkovu pojetí duše, o *péči* o duši však vlastně mlčí: neuvádí, v čem podle Patočky péče o duši spočívá; neuvádí ani, co je právě v kontextu Joslovy práce důležitější – že totiž duše vždy stojí před možností *nestát* se tím, čím může být, ba zkazit se a zničit (viz např. *Platón e Evropa*, kap. 5), a právě proto je *podstatně* odkázána na péči o sebe; podobně na Patočkově pojetí *nitra* ukazuje, že nitro neustále volí své možnosti, ne však, že může jít o volbu mezi možnostmi lepšími a horšími (viz např. *Studie k pojmu světa*, kap. 8, 9 a 22), a že tedy i nitro vždy stojí před možností sebepoškození;

- část 2 obecně konstatuje, že umění je jednou z podob zachycení lidské problematičnosti, neukazuje však podrobněji, *jak* je v umění moment *krisis* přítomen, jen krátce zmiňuje problém odcizení a ulehčení;

- když se v části 2 ukazují čas a prostor jako „základní struktury světa“, jež umění reflektuje, je správně zmíněno, že *prostor* žitého světa je u Patočky strukturován osobními vztahy (já-ty, my-oni atd.); bylo by však třeba dodat, že prostor Patočkova přirozeného světa je strukturován především polaritou domov-cizota a že jednou z realizací této polaritoy je opozice *prospěšného a ohrožujícího*; pak by se mohlo umění ukázat jako reflexe na *krisis* člověka postaveného mezi prospěšné a ohrožující (v nejrůznějších podobách) a ohroženého často možností vlastní chybné volby v této situaci. Řada literárních, dramatických a výtvarných děl přece takovou reflexí je; sám Patočka to např. ukazuje na Čechovově *Ivanovovi*; právě v práci o výkladu umění proto mohl být tento moment *krisis* ukázán zřetelněji.

Snad by tomu napomohlo, kdyby části 3 a 4 věnovaly více prostoru sledování Patočkových rozborů konkrétních děl, avizovanému v úvodu (22).

Cílem Joslovy práce bylo dále ukázat rozdíl mezi uměním a filosofií jako eminentní podobou péči o duši. Souhlasím s Joslovým zjištěním, že rozdíl spočívá v abstraktnosti a obecnosti filosofického jazyka oproti umění, v němž se *podstatně* ukazuje v jedinečném (77, 102). Pochybnosti mám naopak o ostatních určeních odlišnosti umění a filosofie, neboť co Joslova práce uvádí jako distinktiva uměleckého jazyka, platí přinejmenším i pro některé typy jazyka filosofického: i filosofie může usilovat o vyjádření přirozeným jazykem, jazykem praxe (101, 131), i její jazyk je – také právě pro Patočku – „nedostatečný“ a evokativní (76).

Rozdíl není ani v tom, že by filosofie „překračovala svět“ (73) na rozdíl od umění, které toho není schopno; pro Patočku – navzdory jednomu či dvěma nejednoznačným výrokům – zůstává *svět* v silném slova smyslu (jako poslední horizont, kontext či nezjevný celek skutečnosti) nepřekročitelný i pro filosofii, která „jen“ usiluje o jeho poznání.

Práce podle mne splňuje požadavky standardně kladené na disertační práci; práci tedy doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci „prospěš“.